

Den omedvetna kulturen

En spansk journalist som nyligen besökte Sverige berättade att han följt med Greenpeaces fartyg till Nordsjön för en tid sedan. Båten var full med människor av olika nationaliteter. Den spanska journalisten fick idén att alla skulle sjunga någon sång från sitt eget hemland. Men varken västtyskar, engelsmän, fransmän, italienare eller holländare klarade det. De kunde på sin höjd dra några poplåtar. Det fanns ett undantag — spanjorerna.

Den spanska journalistens chockerade (och samtidigt lite stolta) reaktion inför detta rinner mig i minnet när jag bläddrar i ett litet häfte som heter "Nationell kultur som strategi". Det är utgivet av Näringslivets delegation (EVA) i Finland. Det handlar mest om Finland men väldigt mycket också om Sverige och svenskarna, sedda med förvånade finländska ögon.

Den spanska journalistens oro för att en internationell ytkultur ska ta kål på nationella subkulturer är enligt den här skriften inte så befogad. Kultur är inte bara folkvisor. I Sverige allra minst. För svenskarna är kultur (enligt författaren Kati Laine-Sveiby) lika med utveckling. De ser sig inte som representanter för en kultur. De betraktar sig som moderna.

"Därför är det inte heller konstigt att svenskarna inte är speciellt intresserade av utlänningar. Att vara utlänning är inte någon merit, därför att man inte väntar sig att finna något som skulle vara speciellt intressant från svensk synpunkt. An-

För många svenskar är kultur ett utanverk. Självt anser de sig inte vara representanter för en kultur. De är moderna.

tingen har man hunnit lika långt som svenskarna, och då känner man ju till vad den andre går för. Eller så har man det inte, och då är det ju varken meningsfullt eller intressant att höra sig för om något som ändå framstår som föråldrat."

För en utlänning är svenskarnas kulturella särart mycket mera djupgående än för svenskarna själva, en rik flora av omedvetna ritualer, där i omfång endast få nationer kan mäta sig med Sverige. Etikettböckerna slår försäljningsrekord, men de oskrivna konventionerna är minst lika viktiga och svårare att genomtränga. Några exempel.

Spontanitet uppfattas i Sverige ofta som oartighet. Planering är en livsstil, och improvisation är ingen svensk dygd.

Finland är ett land känt för sin konsensus, vars yttersta manifestation är den nuvarande blå-röda regeringen. Men svenskarna har sin egen form av konsensus, som närmast kan beskrivas som konfliktundvikande. De mjuka formuleringarna, benägenheten att lätt ta tillbaka en del av det sagda, är typiska. Lyssna till en TV-intervju. Räkna efter hur många "jag tror", "kanske" och "väl" — i superlativform blir det "Jag tror väl kanske att..." — som förekommer i varje svar.

För utlänningar kan det vara besvärligt att veta vad svenskarna egentligen säger när de inte verkar säga något alls, säger Kati Laine-Sveiby. Den svenska kulturen är dock så homogen att det inte blir missförstånd svenskar emellan.

När man i Finland anser att en sak är åt helvete — och säger det — nås en emotionell klimax i Sverige när någon dristar sig att påpeka att saken är "anmärkningsvärd". Mycket små medel används när svenskar kommunicerar med varandra.

Känslor och förnuft skils åt. I det svenska arbetslivet kan det vara direkt riskabelt att visa känslor. Utlänningar har många exempel på svenskars sätt att handskas med konflikter. På företagen är omskolning och omplacering de vanligaste.

Den nationella kulturen kan användas som verktyg, som strategi, är ett av budskapen i EVA:s lilla skrift. I kontakterna med främmande länder kan det vara mycket verkningsfullt — om man är på det klara med sin kulturs särart. Det är inte svenskarna. För många svenskar är den nationella kulturen ett utanverk. Dalahästar och knätofsar och kungaparet på Skansen. Att de äkta yttringarna av svensk kultur är så omedvetna gör det svårare att undvika krockarna med andra kulturer.

